

Toyirova Dilrabo Sattorovna

O'zbekiston, Buxoro davlat pedagogika instituti mustaqil izlanuvchisi

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KO'NIKMALARINI TARBIYALASHNING MAZMUNI.

***Annotatsiya:** Ushbu maqola kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda raqamli savodxonlik ko'nikmalarini shakllantirish mazmuni va usullari, media savodxonlik, vizual savodxonlik, texnologiya vositalari bilan tanishtirish masalalarini o'z ichiga oladi.*

***Kalit so'zlar:** Raqamli savodxonlik, texnologiya, texnik qurilmalar, kompyuter savodxonligi, kompyuter, kommunikatsiya, media savodxonlik, mazmun, usullar, standart, mezon.*

***Аннотация:** В данной статье рассмотрены содержание и методы формирования навыков цифровой грамотности, медиаграмотности, визуальной грамотности, знакомства с технологическими средствами у учащихся младшего школьного возраста.*

***Ключевые слова:** Цифровая грамотность, технологии, технические устройства, компьютерная грамотность, компьютер, коммуникация, медиаграмотность, содержание, методы, стандарт, критерии.*

***Annotation:** This article includes the content and methods of formation of digital literacy skills, media literacy, visual literacy, introduction to technology tools in elementary school age students.*

***Key words:** Digital literacy, technology, technical devices, computer literacy, computer, communication, media literacy, content, methods, standard, criteria.*

Hozirgi davrda jadallik bilan rivojlanib borayotgan ta'lim tizimining muhim talablaridan biri - mustaqil fikrlaydigan, yaratuvchan va ijodkor shaxslarni tarbiyalashdan iboratdir. Shaxsning ijodiy qobiliyatini rivojlantirish qancha erta bolalikdan boshlansa, ta'lim jarayonida shuncha yaxshi natijalarga erishiladi. Bola kattalar rahbarligida turli xil faoliyat turlarini, shu jumladan badiiy ijodiy faoliyatni o'zlashtira boshlagan paytdan boshlab amalga oshirilishi kerak.

Shiddat bilan rivojlanib borayotgan texnologiya asrida jamiyatning barcha bo'g'inlarida axborot kommunikatsiya vositalaridan foydalanishga alohida e'tibor berib kelinmoqda. Jumladan, davlat ta'lim muassasalarining boshlang'ich sinf o'quvchilariga kompyuter savodxonligini o'rgatilishi masalasi dolzarbligi ortib boradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy axborot kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalanishida kompyuter savodxonligini shakllantirish talab etiladi. Maktablarda kichik yoshdagi boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompyuter savodxonligini shakllantirishga erishish bo'yicha jahon tajribasi va amaliyoti bo'yicha yangi yo'nalishlar joriy etilmoqda. Kompyuter savodxonligini shakllantirishning

asosiy usullari, mezonlari hamda kompyuter savodxonligini shakllantirishning chora-tadbirlari olib borilmoqda. Zero, maktablarda boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompyuter savodxonligini shakllantirish maktablardagi ta'lim sifatini ta'minlash va yaxshilash nafaqat maktabning ijtimoiy va iqtisodiy farovonligini kaliti, balki uning respublika miqyosidagi mavqeiga ta'sir qiluvchi omil ham bo'lmoqda.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish XXI asrda ularga raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalarini, texnologiyalardan foydalanish madaniyatini o'rganish, ishlash va yashash uchun zarurdir. Rivojlanayotgan mobil texnologiyalar maktab ta'limi sharoitida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun foydalanish mumkin bo'lgan imkoniyatlarni taqdim etadi.

Ushbu yondashuv boshlang'ich sinf o'quvchilarini tadqiqot o'tkazish, ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish va o'z natijalarini raqamli hikoya formatida taqdim etishni o'z ichiga oladi.

Raqamli savodxonlik *bu* – internet platformalari, ijtimoiy media va mobil qurilmalar kabi raqamli texnologiyalar orqali aloqa va axborotga kirish tobora kuchayib borayotgan jamiyatda yashash, o'rganish va ishlash uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lishni anglatadi. Raqamli media savodxonlik media savodxonligining bir qismidir. Ularning ikkalasi ham axborot savodxonligi g'oyasidan iborat bo'lib, axborotni baholash, aniqlash, samarali topish va o'zlari yoki boshqalar uchun hissa qo'shish uchun foydalanish. Raqamli media savodxonligi smartfonlar, video o'yinlar va boshqa noan'anaviy manbalar kabi Internetda qo'llanilishi mumkin, bu esa media savodxonligi ommaviy axborot vositalari va uning ma'nosini aniqlash va ishonchli media yaratish mumkinligini tushuntiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirishda bir qancha interfaol usullardan foydalanish mumkin. Bu metodlar o'quvchilarda raqamli texnologiyalardan to'g'ri foydalanish, kompyuter qurilmalari bilan tanishish, axborotlarni qabul qilish va tahlil qilish ko'nikmalarini va boshqa bilish jarayonlarini rivojlantirishga yordam beradi. Kichik maktab yoshidagi

o'quvchilarida kompyuter savodxonligini shakllantirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish madaniyatini o'stirishning interfaol usullariga quyidagilar kiradi: 1. Onlayn o'quv ta'limiy o'yinlari: Interfaol onlayn ta'limiy o'quv o'yinlari talabalarga kompyuterning asosiy ko'nikmalarini qiziqarli tarzda o'rganish va mashq qilishda yordam beradi. Ushbu o'yinlar matn terish ko'nikmalaridan tortib, dasturlash asoslarini o'rganishgacha bo'lgan bir qator mavzularni qamrab olishi mumkin. 2. Virtual tasavvur: virtual tasavvur texnologiyasidan foydalangan holda, o'qituvchilar kompyuter tushunchalarini hayotga olib keladigan tajribalarni yaratishi mumkin. Bu, ayniqsa, vizual va interaktiv ta'lim orqali yaxshiroq o'rganadigan o'quvchilar uchun samaralidir.

3. Multimediali taqdimotlar: Video va interfaol slayd-shou kabi multimediyali taqdimotlardan foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilariga kompyuter tushunchalari bilan tanishtirishning samarali usuli bo'lishi mumkin. Ushbu taqdimotlardan murakkab g'oyalarni tasvirlash va o'quvchilarni o'rganish tajribasiga jalb qilish uchun foydalanish mumkin.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar yordamida raqamli hikoyalar o'quvchilarning raqamli savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, bu ularga istalgan vaqtda va istalgan joyda ma'lumotlarga kirish, o'z taxminlarini sinab ko'rish va fikrlashlarini aks ettirish, ifodalash va baham ko'rish imkonini beradi. O'z g'oyalari va muammolarni hal qilish va tengdoshlari va o'qituvchilaridan fikr-mulohazalarni olish kabi imkoniyatlarni shakllantiradi. Bu esa bolalarga tobora raqamli dunyoda xavfsiz va vakolatli bo'lish imkonini beradigan bilim, ko'nikma va munosabatlarga ishora qiladi. Bu ularning raqamli texnologiyalar orqali o'ynashi, ishtirok etishi, ijtimoiylashuvi, izlanishi va o'rganishini o'z ichiga oladi. Raqamli savodxonlikni tashkil etuvchi narsa bolalarning yoshi, mahalliy madaniyat va kontekstga qarab o'zgaradi.

Bolalar onlayn bo'lmaganlarida ham raqamli savodxonlikka ega bo'lishlari kerak. Yuzni skanerlash va sun'iy intellektga asoslangan profil yaratish bolalar hayotiga tobora ko'proq ta'sir ko'rsatmoqda. Bolalarning maktab ta'limi, ijtimoiy

farovonligi va kelajakdagi ish imkoniyatlari ularning atrofidagi raqamli dunyoni qanchalik yaxshi tushunishlariga bog'liq bo'lishi mumkin..

Raqamli savodxonlik ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan har qanday yondashuvning o'sib borayotgan qismidir.

Ammo bugungi kunda ayrim chekka hudud maktablarida boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli savodxonlik ko'nikmalarini o'stirish bir muncha muammoligicha qolmoqda. Bunga asosiy sabab esa AKT infratuzilmasi yo'qligi, tarmoqdagi past ulanish (ayniqsa, chekka hududlar uchun); va o'qituvchilarning zamonaviy so'ngi texnologiyalarni tushunmasligi kabi muammolardir. Bu kabi muammolarni o'z vaqtida hal etish esa o'quvchilarda raqamli texnologiyalardan foydalanish malakalarini shakllantirish, raqamli savodxonlikni o'stirish jarayonini samarali olib borilishiga xizmat qiladi. Masalaning ikkinchi tomondanesa raqamli savodxonlik va raqamli malakani oshirishga qaratilgan samarali strategiyalar raqamli infratuzilmaga davlat va xususiy investitsiyalarni, siyosat va boshqaruv asoslarini hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha treninglar tashkil qilishni ham talab qiladi.

O'quvchilarda o'qish, yozish va hisoblash — bu insonlar maktabda o'rganadigan va butun umri davomida foydalanishda davom etadigan asosiy ko'nikmalardir. Ammo jamiyat va texnologiya rivojlanishi bilan bir avlodning o'rganish ehtiyojlari va talablari keyingi avlod uchun o'zgaradi. Ta'lim muassasalaridagi o'quv dasturlari yangi voqelikni aks ettirish uchun ushbu o'zgarishlarga mos bo'lishi kerak. Ular buni eskirgan tarkibni olib tashlash, yangi fanlarni o'z ichiga olish va yangi ta'lim vositalari va usullari bilan innovatsiya qilish orqali amalga oshiradilar. Zamonaviy davrda bolalar endi yozuv mashinkasi emas, balki planshet va kompyuter kabi yangi texnologiyalar yordamida yozishni mashq qiladilar. Ilg'or mamlakatlarda hatto doska kabi o'quv jihozi elektron doskalari kabi yuqori texnologiya namunalari bilan almashtirilgan.

Biroq, raqamli ko'nikmalarning to'g'ri va to'liq to'plamiga ega bo'lish nafaqat o'rganish va ishchi kuchi tayyorligi uchun muhim, balki raqamli ko'nikmalar ham ochiq, inklyuziv va xavfsiz jamiyatlarni rivojlantirish uchun juda muhimdir. O'quvchilar raqamli infratuzilma bilan o'zaro aloqada bo'lganda va raqamli ko'nikmalarni yoshlikdanoq egallaganda, ular maxfiylik va ma'lumotlar xatarlaridan, shuningdek kiberxavfsizlik muammolaridan (masalan, to'lov dasturi va fishing hujumlari) xabardor bo'la boshlaydilar. Shunday qilib, raqamli savodxonlik texnologiya tomonidan yaratilgan xavfsizlik muammolarini hal qilishni ham o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, raqamli avtoritarizm, noto'g'ri ma'lumotlar va dezinformatsiyaning kuchayishi, shuningdek, shaxsiy erkinliklarning cheklanishi bilan raqamli transformatsiya uchun qadriyatlar doirasini saqlab qolish bir xil darajada muhimdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli ko'nikmalarni shakllantirish ham turli darajadagi murakkablikka ega. Xalqaro elektraloqa ittifoqi (XEI) ma'lumotlariga ko'ra, raqamli ko'nikmalar boshlang'ich darajadan o'rta va yuqori darajagacha uzluksiz davom etishi lozim. Boshlang'ich raqamli ko'nikmalar kompyuter vositalaridan (masalan, matn terish yoki sensorli ekran texnologiyasidan foydalanish), dasturiy ta'minotdan (masalan, matnni qayta ishlash, noutbuklarda fayllarni tartibga solish va mobil telefonlarda turli dasturlarni boshqarish hamda uning mazmuni, vazifasi haqida ko'nikmaga ega bo'lish) va Internet/AKT vositalaridan samarali foydalanish (masalan, elektron pochta xabarlarini yuborish, internetni ko'rish yoki onlayn shaklni to'ldirish)ni o'z ichiga oladi. O'rta darajadagi raqamli ko'nikmalar texnologiyani tanqidiy baholash yoki kontent yaratish qobiliyatini o'z ichiga oladi; ular "ish uchun tayyor ko'nikmalar" sifatida tavsiflanadi va ish stoli bilan ishlash, raqamli grafik dizayn va raqamli marketingni o'z ichiga oladi. Va eng yuqori darajada yuqori sinf o'quvchilari kompyuterni dasturlash va tarmoqni boshqarish kabi AKT sohasida ilg'or raqamli ko'nikmalardan foydalanadilar. Hozirda texnologiya sohasidagi ko'plab ishlar sun'iy intellekt (AI), katta hajmli ma'lumotlar, tabiiy tillarni qayta ishlash,

kiberxavfsizlik, internet buyumlar (IoT), dasturiy ta'minotni ishlab chiqish va raqamli tadbirkorlik kabi innovatsiyalar bilan bog'liq ilg'or raqamli ko'nikmalarni talab qiladi.

Jahon iqtisodiyoti ulkan, jadallashtirilgan raqamli transformatsiyani boshdan kechirmoqda, natijada yangi biznes modellari, innovatsiyon mahsulotlar va xizmatlar hamda biznes yuritishning juda xilma-xil usullari yaratilmoqda. Smartfon ilovalari internet iqtisodiyotining o'sishini rag'batlantirishda davom etmoqda. Tovar va xizmatlar onlayn platformalar orqali yetkazib berilmoqda. Iste'molchi sarf-xarajatlari tobora ko'proq onlayn savdoga o'tmoqda. Raqamli IT-yechimlar apparat o'rnini egallab kelishi jadallik bilan o'sib bormoqda. Ma'lumotlar ushbu yangi raqamli davrda qimmatli valyutaga aylanib ulgurdi. Raqamli iqtisodiyotning barcha xizmatlarini to'laqonli rivojlanishida aholining raqamli savodxonligi o'ta muhim omil sifatida qaraladi. Raqamli iqtisodiyotni rivojlanishining muhim omillaridan biri aholining raqamli savodxonlik darajasi etib belgilangan. Shu boisdan ham o'sib kelayotgan yosh avlodni raqamli texnologiyalar bilan tanishtirish va ulardan foydalanishni o'rgatish, IT sohasiga bo'lgan qiziqishni shakllantirish, o'quvchilarda raqamli etiketni shakllantirish bugungi kunning muhim talablaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6108-sonli Farmoni

2.Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kompyuter savodxonlikni shakllantirish. Mo'minov D.R.,Educational Research in Universal Sciences

3. O.Rasulov ., Zamonaviy electron darsliklarning electron xususiyatlari. Kasb-hunar ta'limi.№2.2004 y

4. Yo'ldoshev J.G.,Usmonov S.A., Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish-T.,Fan va texnologiya,2008.

5.A.A.Abduqodirov,G.U.Umarova. Boshlang'ich sinflarda informatika elementlarini o'qitish metodikasi.-T.:”Fan va texnologiya”,2016

6.www.ziyonet.uz

7.www.arxiv.uz